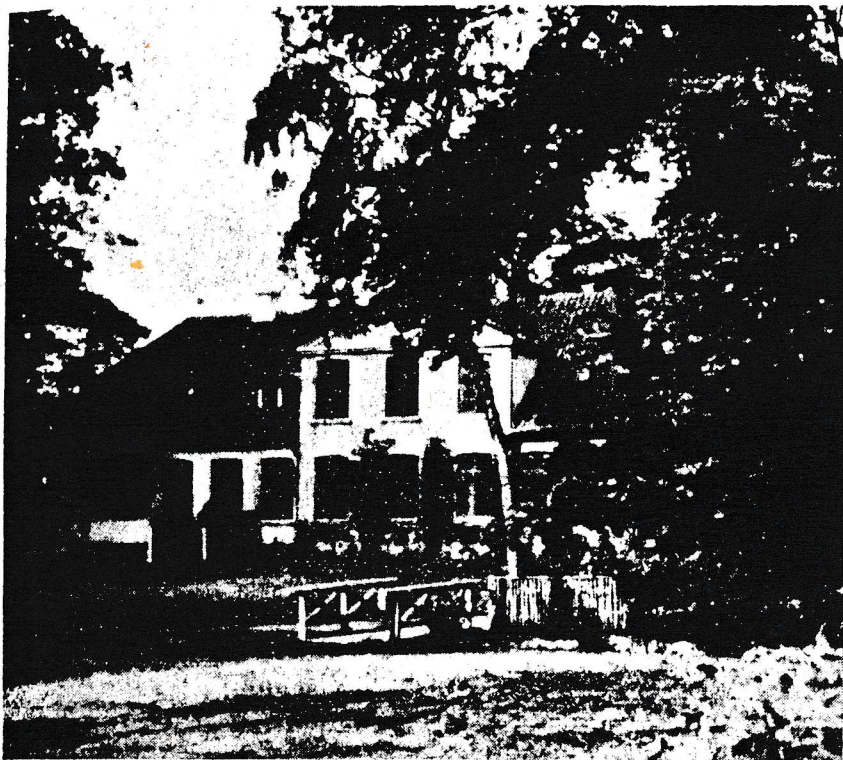

HØJSKOLEBLADET

TIDENDE FOR FOLKEOPLYSNING

Nørremølle i Sottrup i Sundeved.

Det er især Sønderjydernes Fører, Hans Peter Hanssen, der har gjort Navnet »Nørremølle« kendt Landet over, da han i sine yngre Aar føjede sin Fødegaaards Navn til sit eget og kaldte sig Hanssen-Nørremølle. Men der knytter sig mange Minder til den gamle sundevedske Gaard. Den gik ind i den Hanssenske Slægts Historie, da Sandemand Jørgen Hanssens Søn Kristen købte den en Gang i første Halvdel af 1820'erne. Den var dengang et lille Landsted, men Kristen Hanssen var en driftig Mand, han drev baade Brændevinsbrænderi og Landhandel, og han fik efterhaanden købt Jord til Nørremølle, saa den blev til en Gaard. Her fødtes 1825 Kristen Hanssens Søn Kristen, og denne Søn blev senere Ejer af Nørremølle. I hans Tid blev Gaardens Omraade igen udvidet. Han giftede sig med Anna Marie Andresen, og i dette Ægteskab voksede en stor Børneflokk op. Den ældste Søn hed Christen. Han overtog efter Faderens Død (1891) Nørremølle. Om ham og hans Hustru Dorothea og deres Hjem fortælles paa de følgende Sider og i et følgende Nummer.

I N D H O L D :

**Christen og Dorothea Hanssen
og deres Hjem.**

Af Pastor Birger Kjølseth.

**Aarsmødet paa Flemming
Efterskole.**

Af Forstander O. Helstrup-Andersen.

Kristendomskundskab.

Af Sognepræst Knud Hansen.

Liberalismen.

Af Højskolelærer Johs. Rosendahl.

Ja, hvor er Manden?

Af Seminarieførst. P. J. M. Vinther.

**Udtalelser for og imod det
nordiske Folkehøjskole-
initiativ. VI.**

Af Frede Bording, Pagh-Petersen,
P. C. Poulsen, P. Riemann,
H. A. Rosendal, Marius C. Skar,
Ejnar Skovrup, Frede Terkelsen
og Evald Toftemark.

Boganmeldelser.

**Ugens Gang —
Dagens Spørgsmaal.**

NR. 18

30. April 1943

Christen og Dorothea Hanssen og deres Hjem.

Et sønderjysk Livsbillede. I.

Pastor Birger Kjølseth, som i Aarene 1921—40 var Præst i V. Soltrup i Sundeved, fortæller om Christen Hanssen, Nørremølle, og hans Hustru og deres Hjem.

I »Højskolebladet«, Aargang 1892, findes to meget læseværdige Artikler af Morten Eskesen »En sønderjysk Bondeslægts Saga«, der fortæller om Slægten Hanssen (Nørremølle), men standser, da Christen Hanssen efter sin Faders Død sammen med sin Hustru, Dorothea, flyttede fra Stavnsbjerg til Nørremølle for at overtage sin Fodegaard og føre Slægtens gode Traditioner videre, hvilket i en sjælden Grad lykkedes for dem. Fhv. Minister H. P. Hanssen skriver i »Et Tilbageblik«: »Jeg havde et udmærket Hjem, fromme, milde, kærlige og tillige dygtige og energiske Forældre.« Det samme vil sikkert Chr. og Dorothea Hanssens Born, saavel som enhver, der har kendt Hjemmet, sige om dem og deres Hjem, der har betydet saa meget ikke blot for Børnene og Slægten, men ogsaa for de mange, mange Mennesker, de kom i Forbindelse med fra nær og fjern, og ikke mindst for os, der efter Genforeningen kom derned for at tage en Gerning op blandt Sønderjyderne. De tog mod os med Kærlighed og Forstaaelse og viste os trofast Venskab, som vi aldrig kan takke dem nok for, og som vi aldrig vil kunne glemme.

Chr. Hanssen fødtes paa Nørremølle 3. Januar 1855. Han var den ældste af Sønnerne. Hans Fader Christen Hanssen, der var født 1825, ægtede 1849 Anna Marie Andreasen, f. i Ulkebøl paa Als 1826. De levede lykkeligt sammen i 42 Aar, og i Ægteskabet fødtes 9 Børn. Der var 3 Sønner, af hvilke en, Kristian, der var udmærket begavet, døde i en Alder af 14 Aar. H. P. Hanssen, den kendte Politiker og Fører, var den yngste. Af Døtrene blev den ældste, Cecilie, gift med Peter Fink i Stubbom; i dette Ægteskab var der 9 Sønner og 3 Døtre. En af Sønnerne, Holger Fink, er nu Borgmester i Aabenraa, en Sønnesøn Docent i Sønderjyllands Historie ved Aarhus Universitet.

En Datter, Marie, ægtede Johan Andresen i Ulstrup. Deres Søn Kristen faldt i Verdenskrigen. Han kendes jo af mange gennem den lille Bog »Kristens Breve«, som hans Mor udgav.

Christen Hanssens Hjem var et usædvanlig godt og lykkeligt Hjem. Hans Forældre var gudfrygtige,

gode og dygtige Mennesker. Man sagde i Sundeved om hans Farfar:

»Ned ved Christen i e Sig
Der ha' de Skik.
Jen buer, og jen brænder,
Jen løffer og jen render.
Alt gør i e fuld Fos
Ja!«

Det samme kunde med Sandhed siges om hans egen Far, og Driftighed og Dygtighed prægede ogsaa Christen Hanssens og hans Hustrus Hjem baade paa »Stavnsbjerg« og »Nørremølle« og ogsaa deres gamle Dage paa »Nørrehus«.

H. P. Hanssen skriver et Sted: »Meget større Betydning for mig end Skolen havde imidlertid ogsaa, hvad Undervisningen angik, langt frem i Tiden, Hjemmet.« Og et andet Sted: »Med varm Taknemmelighed mindes jeg min Moder. Hun var en meget varmtførende, men tillige viljestærk Kvinde, sin Mand og sine Born uendelig hengiven, omsorgsfuld for Tyendet, dygtig i sit Hus, myndig i hele sin Optræden.«

I dette Hjem voksede Christen Hanssen op og modtog allerede som Barn mange Indtryk, der kom til at præge ham hele Livet. Han var 9 Aar gammel i 1864, og Krigen kom dem sandelig nær ind paa Livet. En Farbror og en Faster boede i Dybbøl, og begge Familierne med deres Møbler, Kreaturer o. s. v. flyttede over til Soltrup, og den ene ind paa Nørremølle, deres Gaarde blev brændte, da Belejringen af Dybbøl begyndte. Under hele Krigen havde de Indkvartering, en Gang laa der en tysk General og 200 Mand. Overgangen til Als fandt Sted fra Skoven tæt ved Nørremølle. Om alt dette og meget andet fra Barndomstiden havde han en levende Erindring og fortalte ofte derom. Præsten i Sognet, Nis Hansen (Bondeson) var meget dansksindet og færdedes næsten dagligt i hans Hjem. Nis Hansens Datter levede senere som Enke i Lyksborg, og under Verdenskrigen, da hun havde trange Kaar, sendte Chr. Hanssens hende, trofaste som de var, »Kærlighedspakker« fra »Nørremølle«.

Det kunde være fristende at fortælle endnu mere om hans Barndom og hans Hjem, men det tillader Pladsen i et Blad næppe, og for den, der ønsker at vide mere, kan der henvises til H. P. Hanssen: »Et Tilbageblik«, Bd. I.

17 Aar gammel opterede Chr. Hanssen for Danmark og tog saa fat paa at dygtiggøre sig og bygge videre paa den gode Grund, der var lagt i hans Barndomshjem. Vinteren 1870-71 var han Elev paa Vinding Højskole, hvor den udmerkede Forstander Hans Rosendal fik stor Betydning for ham, idet han aabnede hans Øjne for det grundtvigske Menigheds- og Folkeliv og øgede hans historiske Interesse. Rosendal var enesteaaende til at fortælle Historie, og Chr. Hanssen havde stor Evne i samme Retning. Blandt Minderne fra Højskolen fortalte han ofte om et Besøg, Rosendal gjorde med Eleverne hos Grundtvig. 1872-73 var Chr. Hanssen 9 Maaneder paa Lyngby Landboskole; ogsaa Forstanderen der blev han knyttet meget nær til, det var Kaptajn la Cour, der havde kæmpet paa Dybbøl 1864. Baade Rosendal og la Cour stod han i Venskabsforhold til, saa længe de levede. 1871 lærte han Mejeri paa Kjærsgaard under Professor Segelcke, senere var han paa Kalundborg Ladegaard hos Lawaetz og fra Oktb. 1874 hos la Cour paa Skærsø.

Paa Skærsø mødte han sin tilkommende Hustru Dorothea Hansen fra Draaby ved Ebeltoft. Hun var Mejerske paa »Skærsø«. Hendes Forældre havde en mindre Landejendom, og der var mange Børn, saa hun en Tid var hos en Morbror og hans Hustru, et barnløst Ægtepar, som havde liden Forstaaelse af den lille Pige. Dorothea Hansen, f. 9. Marts 1855, har som gammel nedskrevet nogle af sine Barndoms minder. Desværre blev det kun til nogle faa Sider, men alligevel fortæller de saa meget om, hvad der boede i hende.

Hvad stort paa Jord blev fundet,
det Barnet i os altid fandt.
Hvad varmt i Sjæl er rundet,
af Barnets Graad det randt.
Hvad skønt som Glimt i Tanken steg,
gav Barnet i vor Sjæl i Leg —
at Verdens Kløgt er siden
for liden —

Det Vers passer paa hende, om det passer paa nogen. Mens hun som lille Pige var borte fra sit Barndomshjem, fældede hun mange Taarer over Haardhed og Mangel paa Kærlighed og Forstaaelse baade i Hjemmet og i Skolen, men jeg vil mene, at »Barnets Graad« randt i hende, ikke til at give hende Trods eller andet ondt, men til at give hende den forunderlige Varme i Sjælen, som kendetegnede hende og gav sig Udslag i al hendes Færd. Hvor var hun varmhjærtet og fuld af Kærlighed. Hun

elskede Mennesker og følte altid Trang til at give — at gøre andre Mennesker glade. Saaledes havde hun en Gang faaet en lille Kaktus i Blomst og tog den med paa en Rejse til København for at glæde sine mange Venner ved Synet af den. Det var saadan, at den Glæde, hun havde, maatte hun dele med andre, og at den Kulde og Haardhed, hun havde lidt under som lille Barn, voldte, at hun viste Kærlighed og Forstaaelse overfor andre og mest over for dem, der trængte haardest dertil, Born og Smaafolk. De havde en Gang faaet en lille Hyrdedreng ned paa Norremølle, som nok længtes; for at trøste ham, gav hun ham en stor Gryde at slikke ren efter at der havde været kogt Syltetøj i den, inden den blev rigtig rengjort. Hun var saa sjælden opfindsom, naar det gjaldt om at glæde og opmuntre. — En Kvinde, der nu er over treds Aar, fortalte en Gang, hvordan hun som en lille Pige var kommet til at følges med Fru Hanssen og en af dennes Døtre tilfods hjem fra Sønderborg. Det blev en uforglemmelig Oplevelse: For Smaapigerne var det en lang Vej, men Fru Hanssen opmuntrede dem ved at synge og fortælle, og med en stor Ske, hun havde købt i Sønderborg, skaffede hun dem noget at drikke, da de passerede en Bæk. —

Christen Hanssen og Dorothea blev forlovede, og hun tog en stræng men god Plads hos Mads Kolhede i Bøvling, hvor J. A. Jessen den Gang var Valgmenighedspræst. Det rige Menigheds- og Folkeliv i Bøvling fyldte hendes modtagelige Sind og blev en Rigdom for hende og deres Hjem Livet igennem.

1877 aftjente Chr. Hanssen sin Værnepligt som Artillerist i København, og samme Aar overtog han »Stavnsbjerg«, hvor de holdt Bryllup 16. Maj 1878.

Det blev et langt og lykkeligt Ægteskab, og hvad det Hjem, de byggede sammen, kom til at betyde, ikke blot for Børnene og Familien, men ogsaa for Sognet og vide Kredse i hele Landet, fik man et levende Indtryk af, da de fejrede deres Guldbryllup og senere deres Diamantbryllup. Min Hustru og jeg havde den Glæde at deltage i begge Festerne. Det var, hvad nogle maaske vilde kalde »et blandet Selskab«: der var Folk af alle politiske Anskuelser, ogsaa i national Henseende. Der var Mennesker i meget forskellige Kaar: Et Par Ministre, en General, Husmænd og Daglejere med Hustruer, alle befandt sig saare vel, alle var vi inde under Chr. Hanssens og Dorotheas trofaste, usnobbende Kærlighed.

Paa »Stavnsbjerg« kom de i stærk Tilknytning til Askov, og denne Forbindelse varede Livet ud; de

deltog således næsten altid i Efterårsmøder
som de også rejste til kristelige og folkelige
møder i Herning, Ollerup og andre steder.

Birger Kjølseth.

Christen og Dorothea Hanssen og deres Hjem.

Et sønderjydsk Livsbillede. II.

Christen Hanssen.

(Fot. Holt & Madsen.)

»Stavnsbjerg« og »Nørremølle«.

Da Chr. Hanssen havde opteret for Danmark, maatte han blive i Hejls til 1891, da hans Far døde. Familien flyttede saa til »Nørremølle«, men havde store Vanskeligheder ved at faa Opholdstilladelse. De havde allerede fragtet et lille Fartøj til at bringe deres Ejendele tilbage til Hejls, da Opholdstilladelsen kom i sidste Ojeblik, Skibet laa allerede i Sottrupskov, parat til at indtage sin Ladning. Gustav Johannsen havde skaffet dem Opholdstilladelsen. Sagen gik sikkert kun i Orden, fordi Gaarden i modsat Tilfælde vilde være blevet overtaget af H. P. Hanssen, og denne, som havde prøjsisk Statsborgerret, kunde Myndighederne ikke saa nemt bremse som Broderen, der aldrig blev prøjsisk Statsborger og derfor maatte være meget tilbageholdende i den politiske Kamp og først opnaaede den fulde Frihed ved Genforeningen 1920. Det smertede ham og hans Hustru dybt, at de ikke kunde tage Del i Kampen, hvad de begge gerne vilde; men de tog sig af Ungdommen, aabnede deres Hjem for danske unge, og bragte dem et Pust af det, der giver Livet Indhold og Værdi. Vi sang ofte, naar vi var sammen med Chr. Hanssens: »Udrundne er de gamle Dage«, og som de selv fæ-

stede Syn paa, »hvad ædle kalder Livets Lyst« — saaledes vilde de gerne lære deres Born og de unge, der var i deres Hjem, det samme. Chr. Hanssen fik dannet en Gymnastikforening. I Hjemmet blev der sunget og læst højt om Aftenen, og efter god gammel Bondeskik blev Tyendet behandlet som hørende til Familien. De havde Omhu for deres Medhjælpere. En Gang for mange Aar siden saa de i København et Kompagni Ladegaardslemmer komme gaaende, og Fru Hanssen opdagede i dette sorgelige Selskab en ung Mand, Jens, der i sin Tid havde været paa »Nørremølle«. Ojeblikkelig gik hun hen til ham og sagde: »Men Jens dog, hvordan kommer du her?« Den unge Mand kom over til »Nørremølle« igen, og de fik ham atter bragt paa Fode. Han rejste senere til Australien, hvor det gik ham godt. Gennem mange Aar stod han i Brevveksling med Hanssens, og hans Breve vidner om den dybe Agtelse og inderlige Kærlighed, han nærede til dem.

Flere Hundrede unge er i Aarenes Løb blevet uddannede paa »Nørremølle«, og der er vist faa af dem, som ikke med Glæde og Tak mindes Chr. og Dorothea Hanssen, der ikke alene lærte dem at dygtiggøre sig til deres praktiske Gerning, men først og fremmest Betydningen af, at Bonden føler sig ét med sin Jord og Betydningen af Folkefællesskabet i dette Ords bedste Forstand, idet de i dette aandeligt rige og levende Hjem blev fort ind til de Skatte af Minder, som vort Folk ejer.

Hanssens var trofaste Kirkegængere, de sad praktisk talt hver Søndag i den gamle, smukke Kirke i Sottrup, til den høje Alder gjorde det vanskeligt for dem at komme der.

De kunde jo før Genforeningen ikke være Medlemmer af Frimenigheden, hvor deres Svigersøn, Jørgen Eriksen, gift med deres Datter Dorothea, var Præst, men jeg tror, den havde deres Hjerte, skønt de ogsaa var stærkt bundne til Sognekirken med dens Kirkegaard, hvor de ældre Generationer af Slægten, som ogsaa nogle af deres Born, hviler.

Ivrige Mødedeltagere var de, til de svigtende Kræfter forbød det. Paa »Forsamlingsgaarden« var de altid, naar der kaldtes. De blev Æresmedlemmer, og det med Rette, af Ungdomsforeningen, de forstod den Kunst at være ung blandt unge og at

ose af de Kildevæld, der staar i Forbindelse med Livets Kilde.

Til Naboerne og Sognets Folk stod de i det bedste Forhold — ogsaa de tyskorienterede holdt af dem og agtede dem. Og stor var deres Hjælpssomhed og Godgørenhed overfor de mange Smaakaarsfolk, f. Eks. i Sottrupskov, hvor der saa ofte var Brug for en aaben Pung og et aabent Hjerte. Følgende Smaatræk, som er blandt de mange, jeg har hørt fortælle om dem, mens jeg havde min Gerning i Sottrup, belyser deres gode Adfærd mod dem, der trængte:

En Gang skulde en fattig Kone rejse paa Hospitalet, og hun manglede i den Anledning en Kaabe. Da dette kom Hanssens for Øre, sagde Chr. Hanssen til sin Hustru: »Du kan jo give hende din.« Det gjorde Fru Hanssen gerne — og maatte selv i lang Tid derefter nøjes med sit Sjal.

Til en Familie med mange Smaabørn tog Dorothea resolut et stort, smukt Tæppe, hun havde faaet af sine Døtre, skar det i Stykker og syede deraf Bukser til de mange Smaadrenge.

Deres Gæstfrihed var enestaaende. Alle Danske var velkomne i Hjemmet, og for den store Slægt blev »Nørremølle« ved at være det samlende Midtpunkt i Glæde og Sorg. Hvilken Betydning de to varmhjertede, retlinede og særprægede Mennesker har haft for de mange, de kom i Forbindelse med, lader sig ikke maale, men er sikkert langt større, end nogen aner.

»Nørrehus«.

Den store Oplevelse blev jo Genforeningen 1920 for dem som for os alle, der ikke kunde opgive Haabet om, at den vilde komme. Forud gik »de fire onde Aar«, som de jo kom til at lide under saa vel som nogen. Deres ældste Søn, Ingeniør Jørgen Rudolf Hanssen, blev indkaldt som dansk Soldat, og den yngste, Svend Anker, aftjente ved Krigens Udbrud sin Værnepligt ved et Garde-regiment i Berlin. Den Dag der blev mobiliseret, blev han kørt ned af en Bil og fik sin Arm brækket, saa han ikke kom til Fronten med det samme; men senere kom han godt med baade paa Østfronten og mod Vest, blev taget til Fange og kom i Fangelejren i Aurillac. En Svingerson, Frimenighedspræst Jørgen Eriksen, var ogsaa tysk Soldat under hele Krigen, foruden mange andre af den store Slægt. Og foruden Bekymringer for deres kære, var det strænge Tider med Hensyn til at faa deres store Ejendom passet. De stod praktisk talt uden Med-

Fru Dorothea Hanssen med sit Barnebarn,
Pastor Jørgen Eriksens Datter.

hjælpere den 3. August 1914. Da Chr. Hanssen vilde til Sengs efter en lang Dags Arbejde, blev han arresteret sammen med mange andre dansksindede Folk og var borte i 6 Uger midt i Høsten. Fangerne var først anbragt paa »Sønderborghus«, senere paa Sønderborg Slot. Høsten kom godt i Hus, men det var mest Kvinder, der hjærgede den. En af Døtrene kørte Selvbinderen. At fortælle i Enkeltheder om Bekymringerne, Besværet og andet ondt, mens Krigen stod paa, er unødvendigt. Nu var alle Lidelser som glemte, og i Stedet var kommen den store Glæde. Chr. Hanssen var bleven dansk Statsborger, de kunde fuldt og helt vise deres Kærlighed til Danmark og tage virksomt Del i dansk Menigheds- og Folkeliv og det Genforeningsarbejde, som stod for, og hvor var de levende med i det alt sammen. Sønnen Svend Anker Hanssen blev gift med sin Forlovede Dagny Laursen fra Rammegaard ved Lemvig, og de to overtog Nørremølle, hvor de fortsatte i Slægtens gode Spor. Christen og Dorothea fortsatte deres rige Samliv paa

Nørrehus gennem mange Aar og oplevede megen Glæde, men ogsaa megen Sorg, som jo Menneskers Lod er. En af de mange Festdage maa ikke glemmes. Det var en Dag først i August 1920. Da samledes Civilfangerne fra 1914 i Slotsgaarden i Sønderborg og marcherede til »Sønderborghus«. 1914 gik de den modsatte Vej under Kommando af tyske Soldater. 1920 gik de som frie Mænd med den danske Regimentsmusik i Spidsen, og et Æreskompagni præsenterede Gevær for dem, da de gik ind ad Porten til »Sønderborghus«, mens Dannebrog vajede overalt i Byen.

1939 blev Fru Dorothea syg, og 3. April holdt hendes forunderlig varme Hjærte op at slaa. Nogle Aar efter blev Chr. Hanssen syg og led en Del, han faldt stærkt af, og da min Hustru og jeg besøgte ham sidste Sommer, var han bleven stærkt mærket af sin Sygdom, men sit forunderlig lyse, kærlige Smil bevarede han til det sidste. Han blev kærlig plejet af Datteren Fru Dorothea Eriksen, der efter at have mistet sin gode Mand Pastor Jørgen Eriksen, var flyttet over til sin gamle Far paa »Nørrehus«.

Saa er de da ikke mere blandt os, de to herlige Mennesker, men Mindet om dem vil leve længe, og de vil aldrig blive glemt af dem, der kendte dem.

Björnson siger et Sted:

»Et enkelt Hjem har saa tit et Land,
naar ud det sendte dets Frelsermand,
og mange Tusind af *Hjem* det var,
som Landet frelst ifra Slaget bar.
Og det, som bærer det gennem Freden,
er Hjemmets Pulsslag i Travelheden.«

Et saadant godt Hjem var Christen og Dorothea Hanssens. Gud velsigne deres Minde blandt os!

F. T. Randers, Marts 1943.

Birger Kjølseth.
